

آیین نامه اجرایی قانون حفاظت و بهسازی محیط زیست

(مصوب ۱۳۵۴/۱۲/۳) هیأت وزیرات با اصلاحات بعدی

فصل اول

تعاریف

ماده ۱- سازمان حفاظت محیط زیست و شورایی عالی حفاظت محیط زیست در این آیین نامه به ترتیب سازمان و شورایی عالی نامیده می شوند.

ماده ۲- پارک ملی به محدوده ای از منابع طبیعی کشور اعم از جنگل و مرتع و بیشه های طبیعی و اراضی جنگلی و دشت و آب و کوهستان اطلاق می شود که نمایانگر نمونه های برجسته ای از مظاهر طبیعی ایران باشد و به منظور حفظ همیشگی وضع زندگی و طبیعی آن و همچنین ایجاد محیط مناسب برای تکثیر و پرورش جانوران وحشی و رشد رستنیها در شرایط کاملاً طبیعی تحت حفاظت قرار می گیرد.

ماده ۳- آثار طبیعی ملی عبارتند از پدیده های نمونه و نادر گیاهی، حیوانی، اشکال یا مناظر کم نظیر و کیفیات ویژه طبیعی زمین یا درختان کهنسال یادگار تاریخی می باشند که با منظور داشتن محدوده متناسبی تحت حفاظت قرار می گیرد.

ماده ۴- پناهگاه حیات وحش به محدوده ای از منابع طبیعی کشور اعم از جنگل و مرتع و بیشه های طبیعی و اراضی جنگلی و دشت و آب و کوهستان اطلاق می شود که دارای زیستگاه طبیعی نمونه و شرایط اقلیمی خاصی برای جانوران وحشی بوده و به منظور حفظ و یا احیاء این زیستگاهها تحت حفاظت قرار می گیرد.

(۱)

ماده ۵- منطقه حفاظت شده به محدوده ای از منابع طبیعی کشور اعم از جنگل و مرتع و دشت و آب و کوهستان اطلاق می شود که از لحاظ ضرورت حفظ و تکثیر نسل جانوران وحشی یا حفظ و یا احیاء رستنیها و وضع طبیعی آن دارای اهمیت خاصی بوده و تحت حفاظت قرار می گیرد.

فصل دوم

مقررات مربوط به پارک ملی- آثار طبیعی ملی، پناهگاه حیات وحش و مناطق حفاظت شده

ماده ۶- هرگونه پیشنهاد برای تعیین مناطق مذکور در بند الف ماده ۳ قانون حفاظت و بهسازی محیطزیست به پیشنهاد سازمان و با رعایت شرایط ذیل صورت می‌گیرد:

الف- مشخص نمودن حدود دقیق منطقه مورد نظر و ارائه نقشه آن در مقیاس مناسب.

ب- توجیه پیشنهاد و تطبیق وضع طبیعی منطقه پیشنهادی با تعاریف مربوط به هر منطقه.

ماده ۷- تیراندازی و شکار در پارکهای ملی ممنوع است. در موارد استثنایی که مقتضیات حفظ نسل جانوران وحشی ایجاب نماید سازمان می‌تواند توسط مأمورین خود بر حسب مورد اقدامات لازم معمول دارد.

تبصره- شکار قوچ و میش در جزیره کبودان (قویون داغی) واقع در پارک ملی دریاچه ارومیه از ممنوعیت مقرر در این ماده مستثنی است (۲)

ماده ۸- تعلیف احشام و قطع اشجار و بوته کنی و تجاوز و تخریب محیطزیست و به طور کلی هر عملی که موجب از بین رفتن رستنیها و تغییر اکوسیستم باشد در پارکهای ملی و آثار طبیعی ملی ممنوع است. در موارد ضروری به منظور حفظ حیات جنگل و بهسازی پارکهای ملی و آثار طبیعی ملی یا مطالعات علمی و زمین‌شناسی مجاز بر حسب مورد با رعایت مقررات قانون حفاظت و بهره‌برداری از جنگلها و مراتع توسط سازمان جنگلها و مراتع کشور یا سازمان حفاظت محیطزیست و یا مؤسسات و یا شخص ذیربط اقدام خواهد شد. (۳)

تبصره- احشام وارد شده در پارکهای ملی و آثار طبیعی ملی توسط مأمورین سازمان از این مناطق اخراج و متخلف یا متخلفان مربوط طبق مقررات تحت تعقیب قرار خواهد گرفت. (۴)

ماده ۹- تجدید یا تمدید پروانه‌های اکتشاف و بهره‌برداری صادره برای معادن واقع در پارکهای ملی و آثار طبیعی ملی ممنوع می‌باشد.

ماده ۱۰- ورود به مناطق مذکور در بند الف ماده ۳ قانون حفاظت و بهسازی محیطزیست و عبور از آنها به استثنای جاده‌های عمومی تابع دستورالعمل سازمان خواهد بود.

ماده ۱۱- قطع اشجار و بوته‌کنی و تجاوز و تخریب محیط‌زیست و خارزنی و ذغال‌گیری و به طور کلی هر عملی که موجب از بین رفتن رستنیها و تغییر اکوسیستم شود در پناهگاههای حیات وحش و مناطق حفاظت شده که اراضی آن متعلق به دولت باشد بدون اجازه ممنوع است. (۵)

تبصره (۱)- اجرای طرح‌های مجاز صنعتی و معدنی در پناهگاههای حیات وحش و مناطق حفاظت شده با رعایت مقررات مربوط از شمول این ماده مستثنی است.

تبصره (۲)- تعلیف احشام از لحاظ کمیت و کیفیت در پناهگاههای حیات وحش و مناطق حفاظت شده تابع ضوابطی است که با توافق سازمان جنگلها و مراتع کشور و سازمان تهیه خواهد شد.

تبصره (۳)- ورود و تعلیف احشام بدون پروانه یا زاید بر پروانه در پناهگاههای حیات وحش و مناطق حفاظت شده برخلاف مقررات موضوع این ماده ممنوع می‌باشد اینگونه احشام توسط مأمورین سازمان از منطقه اخراج و با متخلف یا متخلفان مربوط طبق مقررات عمل خواهد شد (۶)

تبصره ۴- مبادرت به شکار یا صید در پناهگاههای حیات وحش و مناطق و رودخانه‌های حفاظت شده موکول به تحصیل پروانه ویژه از سازمان می‌باشد. (۷)

ماده ۱۲- وزارتخانه ها و مسسات و شرکتهای دولتی با موافقت سازمان مجازند مطالعات و بررسیها و عملیات مورد نیاز را در حدود وظایف قانونی خاص خود در مناطق حفاظت شده و پناهگاههای حیات وحش انجام دهند. (۸)

فصل سوم

مقررات مربوط به اجرای مواد ۱۹ و ۲۰ قانون حفاظت و بهسازی محیط‌زیست

ماده ۱۳- حدود مناطق مذکور در مواد ۱۹ و ۲۰ قانون حفاظت و بهسازی محیط‌زیست توسط شورایی تعیین و از طرف سازمان آگهی خواهد شد.

ماده ۱۴- تعیین مناطق موضوع ماده ۱۹ قانون حفاظت و بهسازی محیط‌زیست منوط به حصول حداقل یکی از شرایط و ضوابط ذیل می‌باشد:

الف- وجود یک یا چند منبع مولد آلودگی در منطقه که محیط را آلوده و یا در معرض آلودگی قرار می‌دهد.

ب- به سبب فعالیت‌های مختلف انسانی از قبیل صنعتی و کشاورزی و تجاری اثرات نامطلوب یا دگرگونی در محیط‌زیست و یا وضع طبیعی منطقه حاصل شده و یا در معرض اینگونه خطرات قرار گرفته باشد.

ج- وجود مراکز جمعیتی در منطقه و ضرورت پیشگیری از ایجاد آلودگیهای مضر به بهداشت و سلامت مردم.

د- قرار داشتن یک یا چند پارک ملی یا آثار طبیعی ملی یا پناهگاه حیات وحش و یا منطقه حفاظت شده در جوار یا داخل منطقه به منظور پیشگیری از دگرگونی و تخریب وضع خاص طبیعی مناطق چهارگانه مذکور.

ماده ۱۵- احراز هر یک از شرایط و ضوابط موضوع ماده ۱۴ این آیین‌نامه با سازمان می‌باشد.

ماده ۱۶- پس از لازم‌الاجراء شدن مقررات مواد ۱۱ و ۱۲ قانون حفاظت و بهسازی محیط‌زیست در صورتی که صاحب و یا مسوول کارخانه و یا کارگاهی که موجبات آلودگی محیط‌زیست را فراهم می‌نماید با دلایل و مدارک قابل قبول سازمان اثبات نماید که ظرف مهلت مقرر در اخطار سازمان رفع آلودگی عملی نمی‌باشد سازمان مجاز است فقط برای یکبار مهلت اضافی برای اینگونه کارخانجات و یا کارگاهها قائل شود.

ماده ۱۷- محول نمودن اجرای مقررات مواد ۱۱ و ۱۲ و ۱۳ قانون حفاظت و بهسازی محیط‌زیست به شهرداریها یا هر سازمان دولتی ذیربط در صورتی امکان‌پذیر است که قبلاً مناطق مورد نظر طبق ماده ۱۹ قانون مذکور تعیین و اعلام شده باشد.

ماده ۱۸- در صورتی که به استناد ماده ۲۰ قانون حفاظت و بهسازی محیط‌زیست اجرای قسمتی از وظایف و اختیارات سازمان نسبت به اجرای مواد ۱۱ و ۱۲ و ۱۳ قانون مذکور به شهرداریها و یا هر سازمان دولتی ذیربط محول گردد، سازمان مراتب را بر حسب مورد کتباً به مراجع مربوطه اعلام خواهد داشت.

ماده ۱۹- وظایف و اختیاراتی که طبق ماده ۱۸ این آیین‌نامه به شهرداریها یا سازمانهای ذیربط دولتی محول می‌گردد باید به طور تفکیک تعیین و مشخص شده باشد.

فصل چهارم

شورایعالی حفاظت محیط‌زیست

ماده ۲۰- دعوت برای تشکیل جلسات شورایعالی پس از موافقت رئیس شورا توسط دبیر شورا به عمل می‌آید. رسمیت جلسات شورایعالی موقوف به حضور لااقل ۸ نفر از اعضاء می‌باشد. تصمیمات شورایعالی با رأی موافق حداقل ۶ نفر از اعضاء حاضر در جلسه قطعی است. (۹)

ماده ۲۱- کلیه امور اداری شورایعالی توسط دبیرخانه شورا که زیر نظر رئیس سازمان اداره می‌گردد انجام خواهد شد. کارمندان دبیرخانه شورایعالی از میان کارکنان سازمان، توسط رئیس سازمان انتخاب می‌شوند.

شرح وظایف دبیرخانه شورایعالی به پیشنهاد رئیس سازمان به تصویب شورایعالی خواهد رسید.

فصل پنجم

مقررات اجرای برنامه‌های آموزشی حفاظت و بهسازی محیط‌زیست

ماده ۲۲- سازمان به منظور تنویر و هدایت افکار عمومی در زمینه حفظ و بهسازی محیط‌زیست برنامه‌های آموزشی خاصی تنظیم و به مرحله اجرا خواهد گذاشت.

ماده ۲۳- سازمان ترتیبی اتخاذ خواهد نمود که با همکاری مراجع ذیربط در برنامه‌های درسی دوره‌های ابتدایی، راهنمایی، متوسطه و عالی مسائل مربوط به لزوم و نحوه حفظ و بهسازی محیط‌زیست گنجانیده شود.

ماده ۲۴- سازمان می‌تواند با تصویب شورایعالی و کسب اجازه از مراجع قانونی مربوط جهت آموزش، مؤسسات و آموزشگاه‌های خاصی در زمینه حفاظت و بهسازی محیط‌زیست دایر نماید.

ماده ۲۵- سازمان می‌تواند در صورت درخواست سازمانها و مؤسسات کشور اعم از دولتی و خصوصی در زمینه آموزش کارکنان آنها نسبت به تهیه و اجرای برنامه‌های آموزشی مربوط به مسائل حفاظت و بهسازی محیط‌زیست اقدام نماید.

ماده ۲۶- به منظور جلب نیروی انسانی متخصص سازمان می‌تواند به دانشجویان برجسته ایرانی که در دانشگاهها و مؤسسات عالی آموزش داخل یا خارج از کشور در رشته‌های مورد نیاز سازمان به تحصیل اشتغال دارند با توجه به قانون تأمین وسائل و امکانات تحصیل اطفال و جوانان ایرانی مصوب مرداد ماه ۱۳۵۳ و آیین‌نامه اجرایی آن سالانه تعدادی بورس تحصیلی اختصاص دهد.

فصل ششم

گارد محیط‌زیست

ماده ۲۷- گارد محیط‌زیست متشکل است از محیط‌بان و محیط‌دار که هر یک دارای درجات و علائم مشخص می‌باشند. (۱۰)

ماده ۲۸- گارد محیط‌زیست دارای لباس متحدالشکل و تجهیزات لازم می‌باشد.

ماده ۲۹- نوع لباس و تجهیزات و علائم و نشانهای تشویقی گارد محیط‌زیست توسط سازمان تعیین خواهد شد.

ماده ۳۰- کلیه امور استخدامی گارد محیط‌زیست از قبیل تعیین درجات و شرایط ارتقاء و مقررات انضباطی در آیین‌نامه استخدامی سازمان تعیین خواهد شد.

ماده ۳۱- دستورالعمل خدمتی گارد محیط‌زیست توسط سازمان تهیه و به موقع اجرا گذارده خواهد شد.

ماده ۳۲- افراد گارد محیط‌زیست به سلاح مناسبی که نوع آن با موافقت وزارت دفاع تعیین می‌شود مجهز می‌گردند.

ماده ۳۳- سازمان مکلف است دوره‌های آموزشی لازم برای مأمورینی که باید در گارد محیط‌زیست انجام وظیفه نمایند، دائر کند.

ماده ۳۴- در صورتی که اجرای قسمتهایی از مقررات این فصل مستلزم کسب موافقت ستاد مشترک ارتش جمهوری اسلامی ایران باشد، سازمان در این زمینه اقدام خواهد کرد.

فصل هفتم

مقررات مربوط به باغهای وحش و موزه ملی تاریخ طبیعی

ماده ۳۵- ایجاد باغ وحش در هر یک از نقاط کشور مستلزم تحصیل پروانه از سازمان می‌باشد. ضوابط و مقررات مربوط به باغهای وحش توسط سازمان تعیین خواهد شد. صاحبان یا مسؤولان باغهای وحش موجود مکلف به دریافت پروانه و رعایت ضوابط و مقررات مربوطه می‌باشند.

ماده ۳۶- سازمان می‌تواند برای ایجاد باغ وحش با شهرداریها مشارکت و همکاری نماید.

ماده ۳۷- سازمان نسبت به ایجاد موزه ملی تاریخ طبیعی ایران در تهران اقدام و در صورت لزوم شعبی نیز در نقاط مناسب کشور تأسیس خواهد نمود.

ماده ۳۸- به منظور تکمیل موزه ملی تاریخ طبیعی ایران ضوابط زیر در مورد جمع‌آوری و حفظ فسیلها و بقایای جانوران و گیاهان دوره‌های پیشین مقرر می‌گردد:

الف- هر شخصی که از وجود فسیلها و بقایای جانوران و گیاهان دوره‌های پیشین در هر نقطه از کشور مطلع یا آثاری از آنها کشف یا بدست آورد در قبال تحویل و ارائه آن به سازمان چنانچه از نظر علمی حائز اهمیت باشد، جایزه متناسبی دریافت خواهد داشت.

ب- صدور فسیلها و بقایای جانوران و گیاهان دوره‌های پیشین از ایران تابع ضوابطی است که سازمان و وزارت فرهنگ و هنر و سازمان زمین‌شناسی کشور تعیین می‌نمایند. (۱۱)

ج- سازمان با رعایت مقررات مربوط به حفاظت آثار تاریخی و باستانی و حفظ حقوق اشخاص مجاز است به منظور کشف و

گردآوری فسیلها و بقایای جانوران و گیاهان دوران پیشین هر یک از مناطق کشور را بررسی و حفاری و در صورت لزوم ضمن تعیین حدود و اعلام مراتب حفظ و نگهداری نماید.

ماده ۳۹- وزارتخانه‌ها و مؤسسات و شرکتهای دولتی و وابسته به دولت در صورتی که در اجرای وظایف و طرح‌های خود به

مناطقى كه داراى آثارى از فسيلها و بقاياى جانوران و گياهان دوران پيشين باشند بر خورد نمايند، مراتب را به سازمان اعلام و در مورد حفظ و جمع‌آورى اينگونه آثار كه داراى ارزش علمى باشند با سازمان همكارى و تشريك مساعى خواهند نمود.

ماده ۴۰- سازمان مجاز است به منظور تكميل موزه ملي تاريخ طبيعى ايران با مؤسسات مشابه خارجى و بين‌المللى در زمينه همكاريهاى علمى و فنى و مبادله فسيل و بقاياى جانوران و گياهان با تصويب شورايعالى قراردادهاى لازم منعقد نمايد.

ماده ۴۱- وزارتخانه‌ها و مؤسسات دولتى و وابسته به دولت و دانشگاهها و مؤسسات آموزشى و موزه‌ها در مورد اجراى ضوابط مربوط به اين فصل با سازمان همكارى و تشريك مساعى خواهند نمود.

ماده ۴۲- سازمان، فسيلها و بقاياى جانوران و گياهان دوره‌هاى پيشين را كه دانشگاهها و مؤسسات آموزشى و علمى كشور جهت تحقيقات و بررسىهاى علمى نياز دارند در صورت امكان تأمين خواهد نمود.

فصل هشتم

بودجه و امور مالى سازمان

ماده ۴۳- حذف شده است. (۱۲)

ماده ۴۴- حذف شده است. (۱۳)

ماده ۴۵- سازمان از لحاظ معاملات تابع قانون محاسبات عمومى و آيين‌نامه معاملاتى دولتى مى‌باشد.

فصل نهم

متفرقه

ماده ۴۶- اعطاء جايزه به اشخاص و مؤسساتى كه به نحوى از انحاء به حفاظت و بهسازى محيط‌زيست خدماتى كرده‌اند تابع مقرراتى است كه به تصويب شورايعالى مى‌رسد.

ماده ۴۷- سازمان دامپزشکی کشور در زمینه کنترل بیماری‌های واگیر بین جانوران وحشی و اهلی و سایر امور مربوط به بهداشت حیوانات طبق ضوابطی که توسط دو سازمان تنظیم می‌شود همکاری‌های لازم را با سازمان معمول خواهد داشت.

ماده ۴۸- سازمان جنگل‌ها و مراتع کشور ضوابط مذکور در ماده ۴۷ را در مورد صدور پروانه تعلیف مراعات و بر حسب مورد در تنظیم و اجراء اینگونه ضوابط با سازمان همکاری خواهد نمود.

ماده ۴۹- از زمان تصویب این اصلاحیه کلیه مواد مغایر با آن در آیین‌نامه اجرایی قانون شکار و صید مصوب ۱۳۴۶/۱۰/۹ لغو و آیین‌نامه اجرایی قانون حفاظت محیط‌زیست با اصلاحات به عمل آمده جایگزین آن می‌شود.

*****

۱- اصلاحیه مصوب ۷۴/۱/۳۰

۲- اصلاحیه مصوب ۱۳۶۹/۳/۲ هیأت وزیران

۳ و ۴ - اصلاحیه مصوب ۱۳۷۴/۱/۳۰ هیأت وزیران

۷، ۶، ۵، ۸ - اصلاحیه مصوب ۱۳۷۴/۱/۳۰ هیأت وزیران .

۹ - اصلاحیه مصوب ۱۳۷۴/۱/۳۰ هیأت وزیران .

۱۰- اصلاحیه مصوب ۱۳۷۵/۳/۹ هیأت وزیران .

۱۱- ضوابط موضوع بند ب ماده ۳۸ در این مجموعه درج شده است .

۱۳، ۱۲، ۱۴- اصلاحیه مصوب ۱۳۷۴/۱/۳۰ هیأت وزیران ..